

Právnícké osoby soukromého práva, korporace, fundace, ústav

Doc. JUDr. Kateřina Ronovská, Ph.D.

PrF MU, Brno

Pojetí právnické osoby

- ／ stát některým entitám přiznává právní osobnost
  - organizované útvary, o kterých zákon stanoví, že mají právní osobnost, nebo jejichž právní osobnost zákon uzná (§ 20)
  - NOZ právnické osoby nijak nevymezuje, pouze s nimi počítá

- ／ § 118 až 418 (301 paragrafů)
  - vliv integrace
  - regulace je nově kompletní
    - NOZ obsahuje obecnou regulaci celého „života“ právnické osoby
      - od jejího ustavení, přes vznik až po zánik, včetně problematiky přeměn a likvidace
      - to dosavadní občanský zákoník nenabízel

Zvláštní zákony týkající se právnických osob

- / zákon o obchodních korporacích (č. 90/2012 Sb.)
  - obsahuje regulaci týkající se obchodních společností a družstev
  - obecná ustanovení o právnických osobách a o korporacích
    - subsidiární použití
  - pravidla týkající se spolků
    - použijí se, když na ně zákon o korporacích přímo odkáže

- / zákon o veřejných rejstřících (č. 304/2013 Sb.)
  - obchodní společnosti, družstva, nadace, nadační fondy, spolky, společenství vlastníků jednotek,...
  - přímé zápisy prováděné notáři

- / zákon o přeměnách obchodních společností

Přechodná ustanovení k právnickým osobám

- ✓ nová zákonná úprava osobního statusu právnických osob dopadá ode dne účinnosti nového zákona i na právní poměry dosud trvající
- ✓ nutnost přizpůsobit společenskou smlouvu či statut (§ 3041 odst. 2)
  - rozpor s kogentním pravidlem – pozbývá závaznost účinností
  - lhůta 3 roky k nápravě
    - neučiní-li to – může dojít až ke zrušení PO
- ✓ zákon o obchodních korporacích
  - lhůta 6 měsíců k nápravě (§ 777 ZOK)

Neplatnost právnické osoby

- / obecná úprava dnes chybí
  - vychází se ze speciální úpravy v dosavadním obchodním zákoníku
- / je-li zjištěn nedostatek – poskytnout čas k nápravě (§ 130)
- / ochrana třetích osob
  - prohlášení neplatnosti nemá vliv na práva a povinnosti, jichž PO nabyla (§ 131)
- / institut co do důsledků hodně blízký institutu zrušení právnické osoby soudem (§ 172)
  - v obou případech nutno provést likvidaci

Název a sídlo právnické osoby

- / žádné dramatické změny
- / pozornost si zaslouží § 135
  - klasická ochrana, ale již bez možnosti žádat přiměřené zadostiučinění nemajetkové újmy v penězích
- / odporuje-li název pravidlům nového zákoníku – musí se přizpůsobit do dvou let (§ 3042)
  - např. název spolku musí obsahovat slova „spolek“ nebo „zapsaný spolek“ či zkratku „z.s.“ (§ 216)
  - výjimka pro příznačné názvy
- / sídlo – mění se pravidla, kdy může být v bytě
  - dnes – není-li to slučitelné s jejím účelem nebo to neodpovídá její povaze či rozsahu činnosti
  - nově – nenarušuje-li to klid a pořádek v domě (§ 136)
    - => sídlo je pouze formálním místem, ze kterého sice právnická osoba komunikuje s veřejností, ale svojí činnost může vyvíjet jinde

Veřejná prospěšnost (§ 146)

- ✓ nový pojem, vlastnost právnické osoby
  - faktická otázka, neváže se na formu právnické osoby
  - tento status může mít jak nadace či spolek, tak i akciová společnost apod.
- ✓ právnická osoba svojí činností přispívá k obecnému blahu, a proto má možnost ucházet se o podporu z veřejných zdrojů a požívat určité výhody
  - např. daňové úlevy
  - bude řešeno zvláštním zákonem

Orgány právnické osoby

- / v některých případech může být členem orgánu nezletilá osoba nebo osoba s omezenou svéprávností (§ 152 odst. 3)
- / osoba, jejíž úpadek byl osvědčen jako člen orgánu (§ 153)
  - musí to oznámit (indikovat) – když od skončení insolvenčního řízení uplynuly méně než tři roky
  - nejsou ostrakizováni, je na rozhodnutí toho, kdo ho tam chce
- / členem orgánu může být právnická osoba (§ 154)
  - zmocní fyzickou osobu, aby ji zastupovala
  - využití – členem bude Česká republika, zmocní, koho bude chtít; nebo pro zahraniční právnické osoby – u jejich dcer

Péče řádného hospodáře (§ 159)

- / vztahuje se na všechny volené členy orgánu právnické osoby
  - + na další osoby, např. na prokuristu (§ 454)
  - zahrnuje povinnost loajality a povinnost péče

- / výkon vědomé rozhodovací činnosti
  - na základě dostatečných informací,
  - konaný v dobré víře ve prospěch společnosti bez preferování vlastních soukromých zájmů,
  - opírající se o racionální základy,
  - po všech stránkách odborný a profesionální

- / ZOK – pravidlo podnikatelského úsudku (§ 51 ZOK)
  - pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou

Zastoupení statutárním orgánem

- / opuštěno dělení na jednání „za“ právnickou osobu a jednání „jménem“ právnické osoby
- / § 162 – důraz na způsob jednání zapsaný ve veřejném rejstříku
  - schvalovací procesy jsou věcí právnické osoby (co se děje v hlavě, není důležité)
  - odchylky od § 162 v § 48 ZOK
- / § 164 – obecná působnost statutárního orgánu jednat za právnickou osobu
  - odstavec 2 – možnost člena kolektivního statutárního orgánu jednat za právnickou osobu na základě plné moci
  - odstavec 3 – kdo jedná vůči zaměstnancům

Opatrovnictví právnické osoby (§ 486 an.)

/ důvody

- potřebuje-li to, aby mohly být spravovány její záležitosti
- potřebuje-li to, aby mohla být hájena její práva

- při konfliktu zájmů (§ 165 odst. 2 + konflikt zájmů dle ZOK)

/ opatrovníka jmenuje soud

- je vázán zakladatelským právním jednáním (§ 488)

/ opatrovník

- musí splňovat stejné požadavky jako člen statutárního orgánu (§ 486 odst. 2)
- má působnost statutárního orgánu (§ 487 odst. 1)
- usiluje o obnovení činnosti statutárního orgánu (§ 487 odst. 2)

Likvidace právnické osoby I.

- ／ obecná pravidla, která doposud chybí
- ／ inspirace dosavadním obchodním zákoníkem
- ／ pravidla zajišťující, aby vždy existoval likvidátor, nebo alespoň osoba, která by vykonává jeho působnost
  - povinností příslušného orgánu povolat likvidátora (sama PO nebo soud)
  - nesplní-li PO tuto povinnost – jmenuje soud (může jmenovat i aktuálního člena statutárního orgánu)
  - není-li funkce likvidátora obsazena - § 189 odst. 2

Likvidace právnické osoby II.

- ✓ zavedení pojmu likvidační podstata (§ 187) – majetek zrušené PO
  - přesnější regulace pro přenechání likvidační podstaty věřitelům, nedaří-li se ji zpeněžit (§ 202 – § 204)

- ✓ novinka – osud neuspokojených pohledávek věřitelů
  - zánik – § 203
  - obnovení – § 209 => navazující právní úprava promlčení (§ 643 odst. 2)

- ✓ novinka v postavení zaměstnance
  - dnes – mají právo na přednostní uspokojení mzdových nároků (§ 74 odst. 2 ObchZ)
  - nově – mají právo na přednostní uspokojení všech svých pohledávek vůči zaměstnavateli (§ 202)

Členění právnických osob soukromého práva (systematika)

- podle jejich substrátu (osoby vs. majetek) :
  - / Korporace
  - / Fundace (a dále též ústav – hybridní, formálně fundace)
- podle účelu
  - / za účelem výtěžným (za účelem podnikání)
  - / za účelem nevýtěžným (jiným než podnikání)

Korporace – s nevýdělečným účelem (za jiným účelem než podnikáním)

V NOZ:

- Spolek (pobočný spolek)
- Odborová organizace (§ 3025)
- Organizace zaměstnavatelů (§ 3025)
- Společenství vlastníků jednotek (§ 1204 a násl.)

V ZOK:

- Společnost s ručením omezeným (§ 132 a násl.)
- Akciová společnost (§ 256 a násl.)
- Družstvo (§ 552 a násl.)
- Družstvo bytové (727 a násl.)
- Družstvo sociální (758 a násl.)

Korporace – za jiným účelem než podnikáním

V dalších zákonech:

z. č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech

- Církev
- Náboženské společnosti
- Církevní právnické osoby (evidované)

z.č. 424/1991 Sb., o politických stranách a politických hnutích

- Politické strany
- Politická hnutí

z.č. 449/2001 Sb., o myslivosti

- Honební společenstva

Zrušený § 20f a násl. ObčZ1964:

- Zájmové sdružení právnických osob (§ 3051)

Fundace

NOZ:

- Nadace (§ 306 a násl.)
  - Nadační fond (§ 396 a násl.)
-

- Ústav (§ 402 a násl.)

Zrušený z.č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech

- Obecně prospěšná společnost (§ 3050)

VEŘEJNÉ REJSTŘÍKY

Spolková regulace

- Spolkový rejstřík je veřejný rejstřík
- Překlápí se data (§ 126)
- Zájmová sdružení právnických osob se vkládají do spolkového rejstříku
- Princip publicity
- Notářský zápis a notářský vklad

- Zapisují se (spolky, pobočné a zahraniční spolky)
  - Činnost, statutární orgán, název,
  - Vedlejší činnost, označení nejvyššího orgánu, rozhodčí komise, pobočný spolek)

Fundační regulace

- Obecně shodná se spolkem – nadační rejstřík zachován, s vlastností veřejného rejstříku
- Zapisují se:
  - nadace
  - nadační fondy
- Co se zapisuje:
  - Nadační kapitál
  - Vklad zakladatele, je-li vyžadován zápis zakladatele, splacení
  - Omezení pro dar
  - Evidence zakladatele
  - Identifikace převodu/přechodu závodů
  - Správní rada nadace (členové)

Korporace

- ／ korporaci vytváří společenství osob (§ 210)

- ／ může mít však i jen jednoho člena, připouští-li to zákon
  - např. u s.r.o.
    - u s.r.o. se dokonce ruší zákaz, aby jednočlenná s.r.o. nemohla založit jinou s.r.o.
    - již se ani neomezuje, aby byl člověk jediným společníkem jen ve 3 s.r.o.
    - ochrana věřitelů je dána jinými nástroji – test úpadku, pravidla ovlivnění apod.

Korporační loajalita

- ／ nové pravidlo (§ 212)
  - člen korporace musí být vůči ní loajální, tzn. chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád
  - musí se podřídit společnému zájmu
  - i korporace musí ke všem svým členům přistupovat stejně
- ／ sankce za zneužití hlasovacího práva člena korporace k újmě celku
  - soud rozhodne, že se k hlasu člena v daném případě nepřihlíží
  - tzn., že v daném případě vůbec neexistuje, nepřihlíží se k němu ani při určování potřebného kvora apod.

Reflexní škoda (§ 213)

- / škoda, která vzniká na účasti (podílu) člena korporace v důsledku škody, kterou korporaci způsobil její člen nebo člen jejího orgánu
- / dnes neupraveno, judikatura je odmítavá
- / primárně se má zkoumat, zda tuto škodu nelze napravit tím, že se nahradí škoda korporaci
  - => reflexní škoda se nehradí vždy
  - člen korporace tak sice může podat žalobu na náhradu škody, kterou utrpěl na svém podílu, ale výsledkem může být, že soud zaváže škůdce k náhradě škody korporaci (a to i bez návrhu)
- / využití i v těch případech, kdy sama korporace nemá prostředky na vedení soudního sporu o náhradu škody (nebo je to jejím orgánem znemožněno)

Spolek

- ✓ spolek nahrazuje občanské sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (tento zákon je zrušen)
  - sdružení se považují za spolky podle nového občanského zákoníku
  - sdružení má právo změnit svoji právní formu na ústav nebo sociální družstvo podle zákona o obchodních korporacích (§ 3045)
- ✓ regulace musí vyhovovat jak malým „vesnickým“ spolkům (např. dobrovolní hasiči), tak spolkům se složitou vnitřní organizací a širokou členskou základnou (např. Junák)
  - dispozitivní právní úprava => často užívaná formulace „neurčí-li stanovy jinak“

Pobočný spolek (§ 219)

- / dnes – organizační jednotky, které jednají svým jménem
  - statutární orgán hlavního spolku musí do tří let ode dne nabytí účinnosti zákoníku podat návrh na zápis pobočného spolku, jinak posledním dnem této lhůty právní osobnost pobočného spolku zanikne (§ 3045)
- / odvozená subjektivita (právní osobnost) od hlavního spolku
- / lze vytvářet i organizační jednotky bez subjektivity – tomu NOZ nebrání
- / existenčně závislý na hlavním spolku

Vznik spolku (§ 226)

- / spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku
  - novinka, doposud veřejný rejstřík občanských sdružení neexistoval, vznikala registrací u Ministerstva vnitra
- / nebylo-li do 30 dnů od podání návrhu na zápis rozhodnuto, považuje se spolek zapsaný 30. dnem od podání návrhu
- / odborové organizace a organizace zaměstnavatelů (§ 3025)
  - k jejich vzniku postačuje pouze shoda na stanovách a doručení oznámení o založení příslušnému orgánu veřejné moci (evidenční princip)

Žaloba člena spolku (§ 258)

- ✓ právo člena spolku napadnout rozhodnutí orgánu spolku
  - podrobnější regulace než doposud
- ✓ prodlužují se lhůty, které je nutno dodržet
  - subjektivní ze 30 dnů na 3 měsíce
  - objektivní z 6 měsíců na 1 rok
- ✓ soudu se zakládá pro určité případy pravomoc nevyhovět žalobě, byť by rozhodnutí orgánu spolku bylo v rozporu se zákonem nebo se stanovami (§ 260)
  - konflikt individuálního zájmu člena spolku a zájmu korporace, nebo zájmu na ochraně práv třetích osob nabytých v dobré víře
  - přiměřeného zadostiučinění

Sociální družstvo

- Návrat ke kořenům ideí družstevnictví
- § 758 ZOK
  - Obecně prospěšná činnost
  - Za účelem integrace znevýhodněných
- Propojení členů družstva s prací pro družstvo
- Družstevní demokracie
- Omezení hospodaření
- Omezená možnost osob, které mohou být členem
- Zákaz převodu družstevního podílu
- Sdružení (spolek) se může na sociální družstvo přeměnit (§ 3045/1)

Fundace - změna koncepčního uchopení

- Začlenění přímo do NOZ – posun do soukromoprávní sféry
- Kontinuita existence dosavadních nadací a nadačních fondů (zrušení zákona č. 227/1997 Sb.)
- Posílení postavení zakladatele - vyšší respekt jeho vůli
- Liberalizace (zejména nadačního účelu) - rozšíření možností využití
- Změna systematiky - oddělení úpravy nadací a nadačních fondů

Fundace - systematika členění

- Část I., Hlava II. Osoby, Díl 3 Právnícké osoby, Oddíl 3: Fundace:
  - Obecně o fundacích (§ 303 – § 305):
„ právnícká osoba vytvořená majetkem vyčleněným k určitému účelu. Její činnost se váže na účel, k němuž byla zřízena.“
  - Nadace (§ 306 – § 393) – 87 ustanovení
  - Nadační fond (§ 394 - § 401) – 8 ustanovení
-
- Ústav – fundační forma – upravená v samostatném Oddílu 4 (§ 402 – § 418), „obdobně“ úprava nadací

Nadace – základní charakteristika I.

- Trvalá služba účelu společensky nebo hospodářsky užitečnému
- Účel: veřejně prospěšný, dobročinný (i soukromě prospěšný)
- Podnikání nadací jako vedlejší činnost – přímé i „nepřímé“
- Změna nadační listiny, změna nadačního účelu
- Nové pojmy: nadační kapitál, nadační jistina (zvláštní režim)

Nadace – základní charakteristika II.

- Dispozitivní úprava vnitřních poměrů (zákon požaduje i nadále existenci statutárního a kontrolního orgánu)
- Odstranění některých detailních regulací, např. investování majetku, pravidla o omezení nákladů, ALE!
- Jiná detailní úprava včleněna: vklady do nadace, nadační kapitál (snižování a zvyšování nadačního kapitálu, přeměny fundací, zrušení nadace)
- Možná přeměna nadace na nadační fond a naopak

Přidružený fond (§ 349 a násl.)

- Koncepce tzv. "nesamostatné nadace" , účel fondu musí souviset s posláním nadace
- Je tvořen souborem majetku, který je způsobilý být předmětem vkladu do nadace (předpoklad trvalého výnosu)
- Majetek je svěřen pod správu nadace na základě písemné smlouvy
- Vlastníkem majetku zůstává zakladatel/dárce
- Nadace s majetkem fondu hospodaří odděleně, práva a povinnosti při hospodaření s přidruženým fondem vznikají jen spravující nadaci
- Dohodnout i další parametry: úplatnost, rozsah správy, zvláštní označení atd.

Nadační fond – základní charakteristika

I.

- 8 ustanovení – řeší pouze základní statusové otázky
- Účel: společensky nebo hospodářsky užitečný (v zásadě nezměnitelný)
- Nemusí (může) mít trvalý charakter
- Ponechán značný prostor zakladateli (vnitřní organizační struktura a kontrolní mechanismy)
- Vyšší flexibilita a variabilita využití

Nadační fond – základní charakteristika

II.

- Podnikání i nakládání s majetkem – méně omezení
- Základ tvoří soubor majetku vzniklý v vkladů, které nemusí (ale mohou) splňovat požadavek trvalého výnosu a darů
- Nevytváří nadační jistinu ani nadační kapitál
- Změna právní formy na nadaci
- nemá obecně reportní povinnost ani povinnost auditu

Přechodná ustanovení – pro dosavadní nadace

- § 3049 odst. 1: nadace vzniklé podle dosavadních předpisů se považují za nadace vzniklé dle NOZ
- u nadací založených statutem (do 1.1. 1998) – zvláštní režim - úprava statutu
- Zvláštní právo zakladatele ve lhůtě 2 let změnit nadační listinu
- Zvláštní právo soudu změnit nadační listinu, není-li zakladatel (zemřel, zanikl)
- § 3041: do 3 let uvést do souladu s požadavky NOZ

„obdobně“ pro nadační fondy (§ 3049 odst. 2)

Ústav

- Fundační (majetkový substrát, povinný vklad)
- Účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky.
- Činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených
- Provozuje-li závod nebo jinou vedlejší činnost, nesmí být provoz na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti

Obecně prospěšná společnost

- Zachována plná právní kontinuita existujících OPS – nadále se řídí dosavadními předpisy
- Zrušen zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (již nebude možno novelizovat)
- Nové nebude možno zakládat, existující „dožijí“
- § 3050: možnost přeměny na ústav, nadaci, nadační fond
- Ustanovení o přeměně právnických osob NOZ se použijí „obdobně pro přeměnu OPS na ZÚ, N, NF

Ústav vs. obecně prospěšná společnost?

VÝHODY:

- +/- Fundační základ (vždy nutný majetkový vklad)
- + Jednodušší pravidla pro fungování
- + Širší účel: provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky
- +/- Silné postavení zakladatele i za trvání existence ústavu (odlišuje ústav od ostatních fundací)
- + Není povinnost mít dozorčí radu
- + Podnikání přímé i „nepřímé“ (zejména formou majetkové účasti na podnikání jiných osob)
- + Možnost budoucí změny úpravy, pokud se ukáže, že nutno

Ústav vs. obecně prospěšná společnost?

NEVÝHODY:

- „ústav“ (spíše psychologický prvek)
- Administrativní náročnost transformace (transakční náklady)
- Nový, neznámý, nevyzkoušený
- Nejasnost rozsahu využití „obdobně“ úpravy nadací

...a to je vše... hezký den 😊